

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีเพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบและขั้นตอนของประเพณีสงกรานต์ชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี และเพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับประเพณีสงกรานต์ชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี อันได้แก่ ชาวไทยพื้นถิ่น ชาวไทยจีน ชาวไทยวน ชาวไทยมอญ ชาวไทยลาวโซ่ง ชาวไทยลาวเวียง ชาวไทยเขมร และชาวไทยกะเหรี่ยง มาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth interview) และกลุ่มบุคคล (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสในชุมชนตลอดจนเจ้าหน้าที่ทางราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณีสงกรานต์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาข้อมูลพื้นฐาน วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรี

ผลการศึกษา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จังหวัดราชบุรีมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ถึง 8 ชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาวไทยพื้นถิ่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายยวน ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ชาวไทยเชื้อสายเขมร ชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง และชาวไทยเชื้อสายลาวโซ่ง (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี, 2544, หน้า 46) กลุ่มชนเหล่านี้อพยพมาพร้อมกับวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อที่เป็นดั้งเดิมตามอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ภาษาพูด การละเล่น ตลอดจนภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต หากแต่เมื่อมาเป็นคนพลัดถิ่นในสังคมต่างวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จึงอยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมย่อยภายในวัฒนธรรมหลักของสังคมไทย ที่มีสภาพแวดล้อม ปัจจัยการผลิต การเมือง การปกครอง และวิถีทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิมที่อาจส่งผลต่อการรักษารากฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ให้คงอยู่ แต่อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีการปรับตัววัฒนธรรมของตนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมหลักในแผ่นดินใหม่ มีทั้งการรับวัฒนธรรมใหม่ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อให้เข้ากับบริบทพื้นที่ ก่อเกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมผนวกกับโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไปอย่าง

รวดเร็ว กระบวนการโลกาภิวัตน์ และการสื่อสารของมนุษย์ เข้ามามีบทบาทเชื่อมร้อยถึงกันผู้คนในสังคมท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ การสื่อสารผ่านดาวเทียม หรือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ข่าวสารจากมุมหนึ่งของโลกผ่านไปยังอีกมุมหนึ่งของโลกด้วยเวลาอันรวดเร็ว จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนี้เองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรีด้วย ข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ ชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี พบว่ามีชาติพันธุ์ที่ยังอนุรักษ์ สืบสาน และผลิตซ้ำวัฒนธรรมสงกรานต์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์มาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยมอญ ทั้งนี้เนื่องจากโดยลักษณะวิถีชีวิตของชาวมอญที่อยู่ในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่ยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตแบบเดิมไว้ได้ และมีการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการที่มีการรวมกลุ่มก่อตั้งเป็นชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตตามปกติ และในลักษณะที่เป็นทางการ เช่น ศูนย์มอญศึกษา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง นอกจากนี้ชาวมอญยังมีการติดต่อพบปะสังสรรค์กันในวันรำลึกชนชาติมอญ เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับมอญ แต่มีบางส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อาหารการกิน อย่างไรก็ตามยังคงมีสิ่งหนึ่งที่เป็นหลักในการหลอมรวมและยึดเหนี่ยวรูปแบบและวิถีชีวิตของชาวมอญไว้นั้นคือประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นมอญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญเป็นประเพณีที่ปรากฏพบเห็นได้ในชุมชนท้องถิ่นที่มีผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยภาพรวมของประเพณีในชุมชนมอญทั่วไปนั้น มีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของการจัดการงานประเพณี จะมีการประกอบพิธีกรรมในการบูชาเทวดา การถวายข้าวแช่แด่พระสงฆ์ที่วัด ในที่นี้คือวัดมอญในท้องถิ่นและการนำข้าวแช่ไปเคารพญาติผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสที่เคารพนับถือ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านด้วย ซึ่งจะต้องยึดถือปฏิบัติกันทุกปี และจะทำเพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้นภายในระยะเวลา 3 วัน ในความเชื่อว่าการจัดทำอาหารนี้และได้ส่งตามประเพณีครบถ้วนจะได้บุญที่ยิ่งใหญ่ให้กับตนเองและครอบครัว

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ และขั้นตอนของประเพณีสงกรานต์ชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี

1.1 ประวัติและความเป็นมาของสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีจากการศึกษาถึงพัฒนาการของประเพณีโดยทั่วไป จะเห็นว่าประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี มีความเป็นมาตามความเข้าใจที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรม งานทางวิชาการ ตำนาน คำบอกเล่าที่มีเค้าโครงมาจากแหล่งที่มาเดียวกัน คือ ตำนานมหาสงกรานต์ตามจารึกที่ได้ปรากฏในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ว่าด้วยเรื่องของเศรษฐีหุงข้าวพิเศษเพื่อขอบุตร และได้พรตามคำขออันเนื่องมาจากกรรมวิธีในการหุงข้าวนี้ มีการเชื่อมโยงไปสู่ประเพณีสงกรานต์ที่เป็นเอกลักษณ์

ของชาวไทยเชื้อสายมอญ โดยเป็นที่มาของการหุงข้าวแช่ในประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญ เรียกว่า ข้าวสงกรานต์ หรือบุญส่งข้าวแช่ เป็นอาหารตามประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยมอญมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดงานประเพณี พื้นฐานในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป ในส่วนของความคล้ายคลึงกันจะเป็นเรื่องของจุดประสงค์ของประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ เป็นการทำบุญส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ไล่ความไม่ดีออกไปและต้อนรับความสุขในปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง ส่วนในเรื่องของลักษณะพิธีกรรมจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสถานที่ ตามสภาพแวดล้อมและการนับถือศาสนาของคนในท้องถิ่น ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญ นับเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนี้ (อำไพ มัชฌมาน, 2546, หน้า 38-44)

1.2.1 ช่วงเตรียมงาน

ก่อนถึงเทศกาลสงกรานต์ คนไทยเชื้อสายมอญจะทำความสะอาดบ้านเรือน เตรียมต้อนรับปีใหม่และญาติพี่น้อง วันที่ 12 เมษายน ทุกบ้านเตรียมจัดทำอาหารที่รับประทานกับข้าวแช่ ได้แก่ กะเจีย หรือปลาป่นหวาน ยำขนุนอ่อน ยำมะม่วง ผัดผักกาดหวาน ผัดก้วยเตี๋ยว กะปิทอด กระเทียมดองผัดไข่ อาหารที่ผัด คนมอญจะผัดด้วยหัวกะทิสด ทำให้ได้รสชาติ ที่อร่อยกว่า ส่วนขนม ก็คือ กะละแม

1.2.2 พิธีกรรมและขั้นตอนงานประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญ

1.2.2.1 วันที่ 13-14 และ 15 เมษายน ทุกครอบครัวจะตื่นแต่เช้า เตรียมทำข้าวแช่และอาหารที่รับประทานกับข้าวแช่อีกประมาณ 3-4 อย่าง นำไปส่งที่วัดในชุมชนของตนและวัดในชุมชนใกล้เคียง ผู้ที่ไปส่งข้าวแช่ส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานในวัยหนุ่มสาว ข้าวแช่มีกลิ่นหอมอบอวลด้วยกลิ่นดอกมะลิหรือเทียนอบ ใส่ถาดและถ้วยชามที่สวยงาม บางบ้านประดิษฐ์ กระทงใบตอง สวยงามและเบาสะดวกในการไปส่งข้าวแช่ที่วัด ปัจจุบันการคมนาคมสะดวก มียานพาหนะใช้กันแทบทุกครัวเรือน ชาวบ้านบางคนจึงไปส่งข้าวแช่ให้วัดในชุมชนอื่นที่มีเชื้อสายมอญเป็นการบำเพ็ญบุญในเทศกาลสงกรานต์ที่น่าชื่นชมยิ่งหลังจากลูกหลานส่งข้าวแช่ตามวัดต่าง ๆ แล้วรีบรับประทานอาหารเช้า แล้วก็ไปส่งข้าวแช่ หรือขนมให้แก่ญาติผู้ใหญ่ เป็นการแสดงมุทิตาการวะ ได้พูดคุย ได้รับทราบลำดับญาติและสายสัมพันธ์ได้รับการอบรม สั่งสอน ทำให้ เกิดความรัก ความเคารพ ความอบอุ่น มีความผูกพันแนบแน่นยิ่งขึ้น

1.2.2.2 วันที่ 16-17 และ 18 เมษายน จะมีการทำบุญตักบาตรที่วัดในตอนเช้า พอถึงตอนบ่ายประมาณ 14.00 น. ชาวบ้านทุกครัวเรือน จะทำพิธีชักบังสุกุลที่วัด อุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนของตน แล้วสรงน้ำและประพรมน้ำอบน้ำหอมให้พระพุทธรูป จากนั้นก็ไปประพรมน้ำอบ น้ำหอมให้ให้กระตุกปู ยา ตา ยาย ซึ่งบรรจุไว้ในเจดีย์ของแต่ละตระกูล พร้อมกับบอกกล่าวให้ท่านเหล่านั้นรับทราบว่าคุณหลานได้มาคารวะ และขอพรให้คุณหลานอยู่เย็นเป็นสุข

1) เวลาประมาณ 15.00 น. สรงน้ำพระสงฆ์ ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดที่สรงน้ำไว้แล้ว เป็นห้องสี่เหลี่ยมมีพื้นที่ประมาณ 9 ตารางเมตร มีรางน้ำแต่เดิมทำด้วยต้นตาล ปัจจุบันบางวัดใช้สังกะสี ยาวประมาณ 15-20 เมตร เมื่อพระสงฆ์ลงมา ชาวบ้านจะตักน้ำที่ปรุงด้วยน้ำอบ น้ำหอม ใส่ขัน รอตักน้ำ เมื่อได้ยินสัญญาณว่า “จ่อ” ซึ่งแปลว่า เท เขาก็เท น้ำไหลลงไป พระสงฆ์ก็สรงน้ำด้วยความชุ่มฉ่ำ เมื่อสรงเสร็จแล้ว บนเส้นทางที่ขึ้น ศาลามีผู้คนรดน้ำอบ น้ำหอม ลงที่ผ้าสบงที่เปียกแล้ว บรรยายากาตเต็มไปด้วยความสดชื่นและปลื้มปิติ น้ำที่ใช้สรงน้ำพระ ชาวบ้านจะนำไปเองจากบ้าน หากใช้น้ำของวัดถือเป็นการรบกวนไม่ได้บุญหลังจากสรงน้ำพระสงฆ์เสร็จแล้ว หนุ่มสาวและเด็ก ๆ จะเล่นกันอย่างสนุกสนานทั้งรด ทั้งราด และทั้งสาดก็มี สนุกกันตามวัย ส่วนผู้สูงอายุจะนำน้ำที่เหลือไปรดต้นไม้ที่บริเวณวัด บางคนเก็บขยะ ใบไม้ กิ่งไม้เล็ก ๆ ตัดมือไปทิ้งนอกบริเวณวัด เพื่อให้วัดสะอาดเป็นแบบอย่างที่ดีงามลูกหลานได้ทำตามสืบต่อไป

ชาวมอญมิได้สรงน้ำให้พระสงฆ์เท่านั้น แต่ยังอาบน้ำให้พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ด้วยแต่ละครอบครัวจะรวมลูกหลานญาติพี่น้องร่วมกันอาบน้ำให้ญาติผู้ใหญ่ ให้น้ำอบ น้ำหอม บางครอบครัวมอบเครื่องนุ่งห่มใหม่ให้ด้วย ญาติผู้ใหญ่ก็ อวยพรให้ลูกหลาน มีความเจริญงอกงาม มีความสุข ความร่มเย็น ปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง เป็นพรที่ใคร ๆ ก็ปรารถนาแต่พรดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ญาติผู้ใหญ่บอกว่าต้องปฏิบัติ

2) กิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในเทศกาลสงกรานต์ซึ่งคนมอญปฏิบัติกันมาทุกปีก็คือ คำกั๊งโผและโรยทรายซึ่งเชื่อว่าทำให้อายุยืนยาว การคำกั๊งโผหรือโรยทรายทำเฉพาะผู้ที่เกิดตรงกับวันเนาเท่านั้น คำกั๊งโผทำให้กั๊งนั้นแฉ่งกั๊งนั้นได้ต่อไปไม่หักลงมา ให้ความร่มเย็น ร่มเย็นแก่สิ่งมีชีวิต เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่วนการโรยทรายบนถนนที่ขรุขระ เพื่อให้สภาพถนนดีขึ้น ทำให้การเดินทางสะดวก ปลอดภัย เป็นกิจกรรมที่น่าสรรเสริญ แต่ปัจจุบันถนนแทบทุกสายเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยางแอสฟัลท์ การโรยทรายแทบจะไม่มีประโยชน์ กิจกรรมนี้อาจหายไปหรือแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไป เช่น ถอนหญ้าที่เลื้อยขึ้นมาจากถนนก็เป็นได้ ส่วนการละเล่นพื้นบ้านในเทศกาลสงกรานต์มอญก็น่าเล่าสู่กันฟัง คือ การละเล่นลูกช่วงสะบ้าและเข้าผี ได้แก่ ผีกะลา ผีกระดัง ผีสุ่ม ผีลิง เป็นการละเล่นที่ให้ความสนุกสนาน ครื้นเครง เล่นกันตลอดเทศกาล ส่วนใหญ่จะเล่นกันตอนเย็นเป็นการละเล่นของหนุ่มสาวมากกว่าวัยอื่น การละเล่นดังกล่าวได้หายไปจากหมู่บ้านหลายสิบปีแล้ว เนื่องจากสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไปปัจจุบันได้มีคนไทยเชื้อสายมอญกลุ่มหนึ่งที่ชุมชนวัดโพธิ์โสภาราม ต.คุ้งพยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ได้มีจิตสำนึกที่ฟื้นฟูการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนให้คงอยู่ในชุมชนต่อไป

ความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรม และการสืบสานต่อยอดให้คงอยู่ของงานประเพณีสงกรานต์ชาติพันธุ์มอญ จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันมีการจัดงานอย่างเป็นทางการมีภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม มีกำหนดการและพิธีการต่างอย่างเป็นทางการ มีหัวหน้าส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีกิจกรรมอนุรักษ์สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของชาวมอญอย่างหลากหลาย เช่น มีการจัดขบวนแห่ข้าวแช่ แห่นก แห่ปลา และสาธิตการละเล่นต่าง ๆ

จากการร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในงานประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญ พบว่าชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรีมี วิถีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ที่สามารถนำมาใช้เป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวอาจจะไม่ได้เริ่มจากชุมชนเอง แต่เป็นผลพลอยได้ที่ชุมชนจัดกิจกรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากประเพณีสงกรานต์ทั่วไป จึงไปกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปสู่ชุมชน หรืออาจจะเป็นการตั้งเป้าหมายที่จะเดินทางทางเข้ามายังชุมชนโดยตรง เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามากระบวนการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้นในชุมชนนั้น

2. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับประเพณีสงกรานต์ชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การเสนอแนะแนวทางการนำประเพณีสงกรานต์ชาติพันธุ์มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มุ่งเน้นไปที่ประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีการสืบสาน ผลิตซ้ำ มาจนถึงปัจจุบันเนื่องจากประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์มอญวิถีปฏิบัติอยู่แล้วในสังคมไม่ต้องประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นใหม่ และเป็นประเพณีที่มีคุณค่า ความหมาย อารมณ์ ที่สามารถเชื่อมต่อนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ทั้งนี้มีแนวทางการยกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน 2 แนวทาง ได้แก่ (1) ใช้การสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity) และ (2) ใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creative as backdrop for tourism) โดยกิจกรรมสร้างสรรค์ประกอบด้วย กิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (learning) และกิจกรรมที่เกิดจากการทดสอบหรือทดลองปฏิบัติ (Testing) เช่น การเรียนในห้องเรียน การอบรมในห้องประชุม เชิงปฏิบัติการ (Workshops) หรือการลงมือทำในสถานที่จริงเป็นต้น ส่วนการใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลัง ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจะนำมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ใน 2 ลักษณะ คือ การดู (Seeing) และการซื้อ (Buying) เช่น การเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและซื้อของที่ระลึกจากหน้าร้านของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป และกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity) ได้แก่

2.1.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการทำบุญข้าวแช่สงกรานต์ ณ บ้านมอญ นำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนชาวมอญในการทำบุญประเพณีสงกรานต์ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ เรียนรู้การทำอาหารประจำประเพณีสงกรานต์ การสร้างสรรค์กิจกรรมการทำบุญ ในงานประเพณีสงกรานต์ ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำบุญในเทศกาลสงกรานต์ ณ วัดมอญ ตามประเพณีมอญแบบดั้งเดิม เช่น การถวายข้าวแช่แก่เทวดาสงกรานต์ การร่วมขบวนแห่ข้าวแช่ แห่ปลา การแต่งกายตามวิถีมอญ การสรงน้ำพระสงฆ์ การเข้าร่วมพิธีการคำโปธิ์ การสรงน้ำพระสงฆ์

2.1.2 ทำบุญไหว้พระในวันสงกรานต์ ณ วัดมอญ จังหวัดราชบุรี วัดในชุมชนมอญ จังหวัดราชบุรีกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ต้นตงถิ่นฐานอยู่ แต่ละวัดล้วนมีความสำคัญต่อชุมชนมอญ เป็นที่รวมขององค์ความรู้ทั้งทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวมอญ ซึ่งนอกจากจะได้ทำบุญตามประเพณีสงกรานต์แล้วยัง วัดในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญยังเป็นแหล่งรวมศิลปะเกือบทุกสาขา อาทิ งานจิตรกรรมที่มีชื่อเสียงของชาวไทยเชื้อสายมอญ ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ วัดคงคาราม วัดไทรอารีรักษ์ จิตรกรรมไม้คอสองของศาลาการเปรียญวัดคงคาราม ตูพระธรรมลายรดน้ำ ภาพเขียนบนคัมภีร์ที่วัดคงคารามและวัดม่วง หีบคัมภีร์ หีบพระมาลัยไม้ประดับคัมภีร์ที่วัดคงคาราม และวัดม่วง ภาพพระพุทธรูปที่วัดคาคาราม วัดม่วง และวัดขนอน เป็นต้น ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ กุฏิ 9 ห้อง กุฏิ 7 ห้อง อุโบสถ เจดีย์ หอสวดมนต์ และหอนันท์ และอื่น ๆ อาทิ โรงศพ แบบโบราณ และข้าวของเครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น

2.1.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในงานประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญ ณ วัดขนอนหนึ่งใหญ่ชมการแสดงหนังใหญ่ ชมถ่ายทอดการดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวไทยโบราณมีการละเล่นและศิลปะแขนงต่าง ๆ อาทิ การเล่นหนังใหญ่แบบโบราณ ด้วยการเผาทะเล่เล่นไฟ ใช้แสงไฟจากทะเล่ในการแสดง และการแสดงวัฒนธรรม 4 ภาค อาทิ โขนล้านนาการแสดงหุ่นละครเล็ก หุ่นคน หุ่นกระบอกลิเกฮูลู หนังตะลุง จากภาคใต้ ลิเกย้อนยุค ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการโชว์ศิลปะด้านงานฝีมือจากกลุ่มคนราชบุรี เช่น ช่างสิบหมู่การปั้นหัวโขน การปั้นปูน การแกะสลักไม้ การปั้นโอ่ง ซึ่งผู้เข้าร่วมงานสามารถเลือกซื้อสินค้าไว้เป็นที่ระลึกได้ การสาธิตการทำอาหารพื้นบ้านและขนมหวาน พร้อมอร่อยกับอาหารไทยพื้นบ้านของชาวไทย-ชาวมอญ อาทิ ข้าวแช่ การกวนกาละแม เป็นต้น

2.1.4 จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชิมและเรียนรู้อาหารท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายมอญราชบุรี อาหารเป็นวัฒนธรรมในการกินอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีตำรับอาหารที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นการทำกินกันอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน จะเน้นเครื่องปรุงที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น และถูกปากคนกินในครอบครัวมากกว่าความสวยงามหรือความถูกต้องตามหลักโภชนาการ แหล่งอาหารที่นิยมใช้อาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติตามฤดูกาล ดังนั้นตำรับอาหารของชาวมอญซึ่งจะบอกถึงวิธีการปรุงและส่วนประกอบต่าง ๆ จึงยึดรูปแบบการปรุงอาหารตามที่เคยปฏิบัติมาจากบรรพบุรุษ ยกเว้นครอบครัวยุคใหม่ที่รับเอาวัฒนธรรมการบริโภคและอาหารจากแหล่งวัฒนธรรมอื่นมาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิธีการปรุงบ้าง อาหารท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของชาวไทยเชื้อสายมอญ ได้แก่ น้ำปลาร้า แกงบอน แกงยอดมะรุ้มใส่ถั่วเขียว แกงมะตาด แมงลูกสั้น และส้มตำมอญที่มีการปรุงรสด้วยปลาแห้ง ปลาป่น เป็นต้น

2.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creative as backdrop for tourism) ได้แก่

2.2.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บนฐานทรัพยากรวัฒนธรรมทวารวดี-ขอม จังหวัดราชบุรี ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม จิตกรรม และบางแหล่งมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เช่น วัดมหาธาตุ วัดโขลงสุวรรณคีรี

2.2.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ศิลปะ และงานจิตรกรรมต่าง ๆ อาทิ เรียนรู้ศิลปะการแสดง สวนศิลป์บ้านดินดำเนินการโดยคุณภัทราวดี มีชูชน เรียนรู้ศิลปะการออกแบบและผลิตเทียนหอม จากบ้านหอมเทียน และยังมีการอนุรักษ์และส่งเสริมการจัดแสดงศิลปะมีชีวิต Street art ของบ้านปกติศิลป์จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

2.2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เส้นทางสายน้ำแม่ น้ำกลองมีเรื่องเล่าประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เส้นทางน้ำของจังหวัดราชบุรีได้ เพื่อสัมผัสสภาพวิถีชีวิตและบรรยากาศ ริมน้ำแม่กลองจังหวัดราชบุรี

2.2.4 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้วิถีเกษตร เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับฟาร์มโคนมที่ตำบลหนองโพ อำเภोधาทารม แหล่งเรียนรู้การทำสวนชมพู่พันธุ์ทองสามสี โดยคุณล้ง ทองสามสี มีศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และยังมีตลาดศรีเมือง ซึ่งเป็นตลาดกลางซื้อและขาย ผลผลิตทางการเกษตร ที่สามารถกระจายสินค้าไปยังแหล่งต่าง ๆ ทั่วประเทศ ให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

2.2.5 จัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้วิถีชีวิต
ทั้งในเรื่องของการสวดมนต์ การเจริญภาวนา การทำบุญ การถือศีล และการฝึกสมาธิ เป็นต้น

2.2.6 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้พืชผัก
พื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ การท่องเที่ยวอาหาร การท่องเที่ยวสัมผัสวัฒนธรรมโฮมสเตย์
(Homestay) เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทำให้เจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวจำเป็นต้องมี
ความคิดสร้างสรรค์ในการค้นหาและนำเสนอทรัพย์สินหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมบนฐานทรัพยากร
ที่แท้จริงให้มีความน่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนโดยการเชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของ
ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสวัฒนธรรมหรือหรือ
เอกลักษณ์ของสถานที่หรือชุมชนที่ไปเยือนที่สามารถจะตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวได้ทั้งตัว
ด้วยจิตใจ หัวใจ และจิตวิญญาณโดยตรง และแม้เมื่อเดินทางกลับไปแล้วยังนำประสบการณ์และ
ความประทับใจติดตัวกลับไปด้วย

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นส่วนขยายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็น
การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านประสบการณ์ตรง
และการมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นรูปแบบที่จะสร้างให้เกิดความสัมพันธ์อันดี
ระหว่างผู้มาเยือนและผู้ถูกเยือน ระหว่างแขกและเจ้าบ้านที่สามารถซึมซับความคิด อารมณ์
ความรู้สึก และมีปฏิสัมพันธ์กับสถานที่วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชนพื้นที่ได้ ทำให้นักท่องเที่ยว
รู้สึกเสมือนว่าเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่นั้น ๆ กิจกรรมการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงจากการดูเป็นเพียง
ผู้สังเกตการณ์และไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ (Passive Consumption) เป็นการศึกษาและมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการบริโภคตามวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อให้เกิด
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่นั้น ๆ (Active Consumption)

ในทางการท่องเที่ยวองค์ประกอบด้านพื้นที่จะเป็นแหล่งสร้างสิ่งดึงดูดทาง
การท่องเที่ยว ชุมชนควรใช้ศักยภาพด้านต่าง ๆ ที่มีในพื้นที่ สร้างองค์ประกอบด้านกิจกรรมและ
กระบวนการท่องเที่ยวที่เน้นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ การดำเนิน
กิจกรรมการควรเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนเน้นการ
เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนได้มีโอกาสเรียนรู้สัมผัสธรรมชาติ
โดยการนำประเพณีสงกรานต์มาเป็นปัจจัยหนุนทางการท่องเที่ยว

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่าประเพณีสงกรานต์บ้านมอญสามารถนำมาพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ประเพณีสงกรานต์สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เจตนาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ คือ การทำให้สถานที่ท่องเที่ยวจะต้องมีความสร้างสรรค์เพื่อที่จะสามารถพัฒนาทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมที่ไม่อาจจับต้องได้ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะพิเศษของที่หมาย (เช่น ประเพณีพื้นบ้านหรือความสามารถพิเศษของคนพื้นเมือง) ให้กลายเป็นประสบการณ์ที่สร้างสรรค์กับนักท่องเที่ยวกิจกรรมการสร้างเสริมประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของยูดี นิรัตน์ตระกุล (2554, หน้า 3) ซึ่งกล่าวถึงการนำแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มาปรับใช้กับภาคการท่องเที่ยวและบริการผ่านทางแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างสรรค์ ว่าควรเป็นการนำปัจจัย 4 ประการ คือ “ทุน” มาบวกกับ “ความคิดสร้างสรรค์” และผสมผสานเข้ากับ “สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม” และ “ทักษะเฉพาะตัว” มาสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวโดยมีขั้นตอนกระบวนการที่ผลักดันแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการสำรวจสังคมและตัวตนครอบคลุมเรื่องฐานทรัพยากร (Natural/Cultural Assets) เอกลักษณ์อัตลักษณ์ (Identity) ภูมิปัญญา (Wisdom) เพื่อค้นหาความโดดเด่นความแตกต่างความเฉพาะตัวลักษณะพิเศษ (Differentiation for Value) แล้วจึงเติมความคิดสร้างสรรค์ (Value Creation) หรือตีความใหม่เพื่อให้เข้ากับตลาด (Redefine for Marketing) สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ที่ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า (DASTA, 2554) การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดความยั่งยืนโดยมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้และการทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังสามารถนำไปเป็นเครื่องมืออนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นสอดคล้องกับผลการศึกษาของสัจจา ไกรศรีรัตน์ (2555, หน้า 78) ซึ่งได้เสนอในผลการวิจัย พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) บนฐานวัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ เป็นการนำวัฒนธรรมบางอย่างที่เลือนหาย หรือบางประเภทมีความคงอยู่แบบหัตถ์ ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้วัฒนธรรมที่เลือนหายเช่น การละเล่น อาหาร ตลาดงานกิจกรรมอื่นได้รับการฟื้นฟู สืบสาน

ผลจากศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของสังคมเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในพื้นที่ อนุรักษ์ และสืบสาน วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้ เป็นการเชื่อมประสานระหว่าง การอนุรักษ์ และการพัฒนา ให้ดำเนินการ ไปในลักษณะของคู่ขนาน หากมองย้อนกลับไปแนวคิดของทั้งสองจะพบว่ามี ความแตกต่างกัน แนวคิด หลักของการอนุรักษ์เป็นความพยายามในการรักษาชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นการกลับไปหาความเป็น ของแท้ (Authenticity) หรือกลับไปหาสภาพดั้งเดิมที่ตัวเองสร้างขึ้นมาโดยมีความเชื่อมั่นว่า ยัง สามารถเข้าใกล้สภาพดั้งเดิมได้มากเท่าใด ยิ่งเป็นการอนุรักษ์มากขึ้นเพียงนั้นส่วนการพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญทั้งทางด้านวัตถุ และด้านจิตใจ ความเจริญด้านวัตถุ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เทคโนโลยี โทรคมนาคม การขนส่ง สภาพแวดล้อม เป็นต้น ส่วนการ พัฒนาทางด้านจิตใจ หรือสังคม หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเน้นในด้าน คุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูล แก่สรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเช่นการพัฒนาตามหลักทาง ศาสนา ทางสังคมวิทยา เครื่องมือที่จะสามารถเชื่อมประสานระหว่าง การอนุรักษ์และการพัฒนาให้ สามารถเกิดควบคู่กันไปได้ คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน กล่าวคือ ชุมชนสามารถนำเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมมาใช้เป็นทุนและใช้เป็นเครื่องมือในการ พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นทุนในสังคมที่ ยิ่งใหญ่ มีความหลากหลายที่สามารถนำมาแปรสภาพเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนได้ โดยเฉพาะในการนำมาเป็นฐานในการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวด้วยเหตุที่วัฒนธรรมสามารถดึงดูดให้คน เดินทางมาท่องเที่ยวได้หมายความว่าวัฒนธรรมสามารถแปรสภาพให้เป็นธุรกิจได้และเป็นสินค้าที่ไม่ สิ้นเปลือง ไม่มีวันหมดสิ้นตราบดีที่สังคมนั้นชุมชนนั้นยังคงดำรงอยู่และสิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นก็ คือการใช้ วัฒนธรรมชุมชนมาเป็นฐานธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นการลงทุนที่น้อยที่สุด เพราะวัฒนธรรมเหล่านั้นมี อยู่แล้วในชุมชนทุกชุมชน ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปค้นหาเพื่อจะได้นำมาต่อยอดพัฒนาให้เกิด ประโยชน์ต่อไป จากข้อค้นพบดังกล่าวนำไปข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยไปสู่หน่วยงานทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวของจังหวัดในลำดับต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

2.1.1 จังหวัดราชบุรีมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน บางอย่างเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น เช่น หัตถกรรม การปั้นดินเผาและการปั้นโอ่งราชบุรี หัตถกรรมการทำผ้าจกราชบุรี วิถีชีวิต ตลาดน้ำดำเนินสะดวก การแสดงหนังใหญ่วัดขนอน เป็นต้น ซึ่งบ่งบอกถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และสามารถ นำมาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก่อให้เกิด

ความหลากหลายของอาหาร หากพิจารณาในส่วนของการประเพณีสงกรานต์แล้วพบว่าที่มีความโดดเด่นและเข้มแข็งมีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ยังคงรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของชุมชนมาได้อย่างยาวนานมีการผลิตซ้ำ เกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถพบเห็นได้ในทุกรอบปีงบประมาณที่สำคัญที่ทำให้งานประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญยังคงได้รับการสืบสานมากที่สุด คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นต้นทุนระดับปฐมภูมิที่มีศักยภาพและเป็นประโยชน์ต่อการจัดงานประเพณีท้องถิ่น เพราะชุมชนเหล่านี้เองเป็นเจ้าของประเพณี เมื่อเจ้าของวัฒนธรรมสามารถจัดการได้ด้วยตนเองได้ ย่อมนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ แนวทางการส่งเสริมขีดความสามารถของชุมชนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต้องร่วมมือกันส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนโดยเปิดโอกาสให้ภาคชุมชนและภาคศาสนาเข้ามามีบทบาทในการจัดงานประเพณี ภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่ผูกขาดการจัดงานประเพณีไว้เพียงฝ่ายเดียว

2.1.2 ในส่วนของการจัดงานประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี พบว่ายังขาดความต่อเนื่อง และบางแห่งได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานประเพณีไปตามสมัยนิยม หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ควรจะมีแนวทางการสืบทอด สืบสานงานประเพณีให้คงอยู่ และรักษาเอกลักษณ์ประจำถิ่นไว้เพื่อเป็นต้นทุนของสังคมต่อไป โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมเริ่มต้นจากการสืบค้นเอกลักษณ์ที่จะแสดงออกเอกลักษณ์ที่แท้จริงของประเพณีสงกรานต์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ขั้นตอนและพิธีการ ความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการสืบสานให้คงอยู่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

2.2.3 งานประเพณีสงกรานต์ควรบรรจงให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แต่งชุดประจำชาติพันธุ์และควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองแต่งกายของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์และร่วมกิจกรรมการเล่นต่างๆของชุมชน เช่น แต่งกายไทยทรงดำและเข้าร่วมกิจกรรมฟ้อนแคน ณ บ้านหัวเขาเงินหรือแต่งกายชาวไทยลาวเวียงและร่วมทำบุญแห่ดอกไม้ในวันสงกรานต์ของชาวไทยลาวเวียง เป็นต้น

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีอุดมไปด้วยทรัพยากรที่หลากหลาย ควรขยายผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่งานหัตถกรรมชุมชน อันจะเป็นการนำการท่องเที่ยวไปสู่การพัฒนางานหัตถกรรมชุมชน และอนุรักษ์ให้งานหัตถกรรมท้องถิ่นคงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป